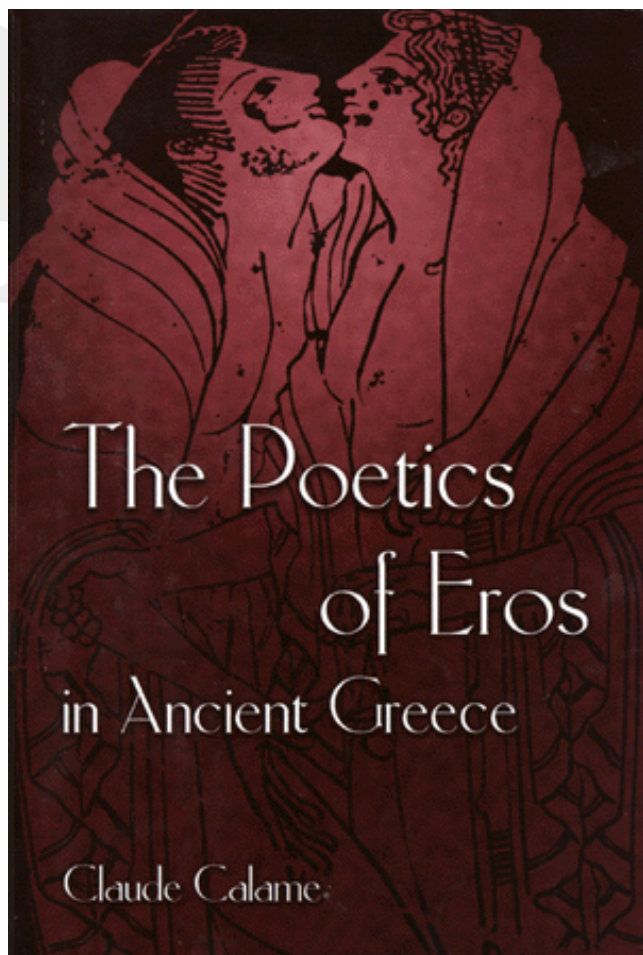

Alja Adam

Claude Calam: *The Poetics of Eros in Ancient Greece*. Princeton University Press, 1999 (Princeton, New Jersey).

Kula let. 1, št. 1, 2008, str. 90 - 91.

Claude Calam skozi antropološki in lingvistični pristop prikaže, kako je božanska moč grškega Erosa delovala v samem jedru tistih družbenih in kulturnih reprezentacij, ki so poganjale delovanje različnih, pomembnejših institucij in kreirale simbolni svet grštva. V prvem in drugem delu knjige se osredotoči predvsem na razvoj koncepta ljubezni v poeziji in ikonografiji, ter predstavi bogat semantični spekter, ki je okoli Erosovega lika nastal z umetniškim izpričevanjem. Avtor ugotavlja, da arhaična lirski poezija poudarja predvsem negativno, neprijetno stran ljubezni, asimetrične ljubezenske odnose, v katerih zaljubljena oseba zaman hrepeni po ljubezenski izpolnitvi. Znotraj epske poezije je veliko več možnosti, da bo v odnosih prišlo do vzajemne ljubezenske strasti, erotično zблиževanje pa, kot ugotavlja Claude Calam, temelji

na medsebojnem zaupanju obeh zaljubljenecv. Tako lirski kot tudi epska poezija poudarjata Erosovo dvojno naravo; na eni strani je ljubezen sladko olajšanje, ki prevzame srce, na drugi pa lahko Erosove penetrirajoče puščice vodijo človeka v pogubo in smrt. V ikonografskih upodobitvah, ki v nasprotju z arhaično poezijo prikazujejo tudi prizore ljubezenske izpolnitve, se Eros kot vzpodbujevalec ljubezni pojavi samo v scenah zapeljevanja in dvorjenja, pred samim seksualnim aktom. Tako v homoseksualnih kot tudi v heteroseksualnih ljubezenskih prizorih, ki jih najdemo na grških vazah, je pogosto starejša oseba tista, ki dominira nad mlajšo, tako da zavzame aktivno pozicijo v procesu zapeljevanja. Včasih pa je celo sam Eros upodobljen v vlogi napadalca, ljubimca in je on sam tisti, ki ponuja darila dečkom in deklicam ter jih lovi v svoje ljubezenske zanke.

Claude Calam skozi vso knjigo niza in razvršča podatke okoli prepričanja, da v arhaičnem in klasičnem obdobju aktivno/pasivna opozicija ni sovpadala z opozicijo moški/ženska, temveč je bila ekvivalentna razmerju med mlajšo in starejšo osebo. V tretjem delu knjige, kjer ga zanima Eros znotraj socialnih institucij, se o starostno asimetričnih odnosih razpiše v poglavju, ki ga nameni predstavitvi »moškega Erosa«. Avtor ugotavlja, da je bilo ljubezensko razmerje med mlajšim in starejšim, izkušenim moškim v grški družbi obravnavano kot praksa, ki je bila bistveni del izobraževalne strukture in je še vedno vsebovala elemente ritualnih in plemenskih iniciacij. Dečki so se skozi ljubezenska prijateljstva, ki so jih sklepali znotraj združb, pripravljali na iniciacijski prehod v skupnost odraslih, ki je potekal preko osamitve, življenja na obrobju družbe, vstopa v vojsko in končne integracije v polis. Avtor trdi, da je odnos, v katerem vlada asimetričnost v stopnji izobraženosti in starosti, značilen za oba spola, čeprav se osredotoči predvsem na prikaz prijateljstva med moškimi. Avtor pravzaprav ne navede dovolj podatkov, s katerimi bi lahko dokazal, do so imela homoseksualno-prijateljska razmerja med ženskami prav tako pomembno vlogo v iniciacijskem procesu kot pri moških.

V poglavju, v katerem se ukvarja z Erosom, ki se nahaja znotraj specifično ženskega prostora, *oikosa*, se osredotoči predvsem na prikaz poročnega obreda. Poroka je kot obred prehoda za žensko pomenila na eni strani prehod iz narave

v kulturo, na drugi pa odhod iz očetove v moževo hišo. Ženska je torej stopila iz območja narave v kulturo skozi poročni obred, skozi odnos z moškim in ne skozi odnos, ki ga je vzpostavila z drugo žensko. Dekle (*parthenia*) je morala iti skozi tri faze, da je postala ženska. Najprej je morala postati nevesta (*numphe*) in šele ko je rodila otroka, je postala ženska (*gune*). Avtor trdi, da je kljub temu, da ni bilo socialne enakopravnosti med moškim in žensko, iz grških besedil od Homerja do Ksenofona razvidno, da je poroka označevala odnos medsebojnega zaupanja, ki je bil analogen ljubezni med dečkom in starejšim moškim. Odnos med zakoncema naj bi bil, tako kot odnos med moškim in dečkom, vzpostavljen direktno preko Erosa. Kljub temu, da avtor skozi razlago posameznih simbolnih elementov poudarja, da je v času poročnega obreda med mladoporočencema vladalo zadovoljstvo (na to kaže na primer ikonografsko upodabljanje zakoncev pod skupnim plaščem, simbolom zakonskega objema), pa na drugem mestu navede dejstvo, da o tem, kako so se ženske na poroki dejansko počutile, pravzaprav ne moremo prav dosti vedeti, ker je večina opisov in upodobitev moško delo.

Claude Calam sicer omenja, da je bila znotraj institucije poroke, ki jo je ustvaril moški, ženska v podrejenem položaju, a se kljub temu spretno izogiba temeljitejšemu orisu ženske pasivne pozicije znotraj patriarhalnega zakona. Zanimivo je, da navaja mitološke primere, ko so se ženske upirale zakonu zaradi strahu pred tem, da bi z moškim delile posteljo, a ne omeni, da gre pravzaprav za ženski strah pred podrejenim statusom zakonske žene in ne za strah pred razdevičenjem. Podatek, da devištvo v stari Grčiji ne označuje fizične nedotakljivosti deklet, pa mimogrede navede v opombah in mu ne posveča pozornosti. Prav tako ne pove, da je bil pojem devištva v mitologiji povezan s svobodo žensk, ki niso živele v monogamni skupnosti z moškim, temveč v divjem, naravnem okolju. Malo verjetno je, da Claude Calam ne bi poznal teh dejstev, še posebej, ker na številnih mestih v opombah navaja imena feminističnih avtoric, ki se podrobneje ukvarjajo s tovrstno problematiko.

Knjiga *The Poetics of Eros* je delo, v katerem najdemo bogato predstavitev številnih simbolnih elementov, ki so pomembni tako za razumevanje kot tudi za tolmačenje

grške koncepcije ljubezni. V četrtem delu knjige se je avtor osredotočil na tiste simbolične strani Erosa, ki se ujemajo s podobami, ki jih je ustvaril grški religiozni prostor. Zanima ga predvsem razlika med travnikom kot odprtim prostorom mitološke, poetične in religiozne upodobitve ljubezni ter skrivnostnim vrtom, ki je povezan z združitvijo in simbolnim začetkom odnosa med nevesto in ženinom. V petem, zadnjem delu knjige, avtor spregovori o mističnih in kozmičnih aspektih Erosovega značaja ter predstavi Hesiodovo, orfično in Platonovo interpretacijo Erosa. Skozi vsa poglavja se besedilo odlikuje po izčrpnem prikazu in razlagi številnih mitoloških motivov, povezanih z ljubezensko simboliko. Knjiga, ki je razdeljena na številna poglavja, deluje kot koherentna celota in zaradi svoje vsebinske razsežnosti nudi vpogled v večplastnost grškega pojmovanja in razumevanja koncepta ljubezni.

Malo manj uspešen je Claude Calam v svojem poskusu, da bi omilil oziroma na nekateri mestih zabrisal hierarhično razmerje med moškim in žensko. Njegova teza, da ima seksualna asimetrija manj opraviti z odnosom med odraslim moškim in žensko in več z razmerjem, ki temelji na starostni neenakosti, nasprotuje tako nekaterim podatkom v sami knjigi kot tudi raziskavam, ki se pojavljajo v drugih virih (na primer v delih avtoric F. I. Zeitlin, N. Loraux in drugod). Avtor poskuša na nekaterih mestih preprosto izenačiti moško in žensko pozicijo, tako da prenaša nekatere lastnosti, ki so značilne za moško delovanje, tudi na žensko in s tem vzpostavlja umetno simetrijo med spoloma. Avtorjevo početje bi lahko primerjali z Ajshilovim poskusom vzpostavitve lažnega ravnovesja med moškim in ženskim principom v zadnjem delu tragedije Oresteja. Tako kot je Ajshil pregnal in strpal žensko načelo na obrobje svoje tragedije, je tudi Claude Calam nekatere bistvene podatke, ki osvetljujejo položaj žensk, žal spregledal oziroma strpal v opombe. Kljub temu pa so prav podatki, ki so potisnjeni na obrobje, tisti, ki razbijajo idejno strukturo knjige in stopajo v ospredje tako, da odpirajo prostor za nove, sveže interpretacije.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 6. 11. 2007